

ESTRADA ORKESTRLAR TARIXI VA TURLARI.

Xoltoyeva Shaxlo Shuxrat qizi –Botir Zokirov nomidagi milliy estrada san'ati
instituti I-bosqich magistranti

Annotatsiya: Mazkur maqolada estrada orkestrlarining tarixi va turlari tahlil qilingan. Estrada musiqasi, o'zining xilma-xilligi va badiiy ko'rinishi bilan dunyo miqyosida keng tarqalgan bo'lib, orkestrlar estrada musiqasini ijro etishda muhim rol o'ynaydi. Estrada orkestrlarining rivojlanish tarixi, ularning turli davrlar va mamlakatlardagi evolyutsiyasi, shuningdek, turli janrlar (jaz, pop, raqs va boshqalar)dagi orkestrlarning tashkil etilishi va ijro usullari ko'rib chiqilgan. Maqolada orkestrlarning texnik va badiiy jihatlari, shuningdek, estrada orkestrlarining ijro madaniyati va ularning jamiyatga ta'siriga ham e'tibor berilgan. Estrada orkestrlarining turlari va ularning o'ziga xos xususiyatlari hamda zamonaviy estrada musiqasidagi o'rni haqida so'z yuritiladi.

Kalit so'zlar: Estrada orkestri, orkestr turlari, estrada musiqasi, tarix, rivojlanish, janrlar, ijro texnikasi, pop orkestri, jaz orkestri, musiqiy janrlar, orkestr tarkibi, badiiy maqsadlar, ijro madaniyati, zamonaviy estrada.

Estrada orkestrlari musiqa san'ati tarixida muhim o'rin tutgan va ko'plab janrlarning rivojlanishida o'ziga xos rol o'ynagan. Ular asosan estrada musiqasini ijro etishda ishlatiladigan musiqiy jamoalardir, ularning tarkibi asosan simfoniya orkestrlaridan farq qiladi, lekin zamonaviy estrada musiqasining xususiyatlariga mos keladigan asboblari va uslublarni o'z ichiga oladi. Estrada orkestrlari XX asrda rivojlanib, turli davrlarda o'zgarib, yangi shakllar va uslublari bilan boyidi. Ular nafaqat sahnalarda jonli ijro etish uchun, balki film, teatr va televizion dasturlari uchun musiqalar yaratishda ham keng qo'llanildi. Maqolada estrada orkestrlarining tarixi, turlari va ular orqali ifodalangan musiqiy yo'nalishlari haqida so'z yuritiladi.

Estrada orkestri — bu asosan estrada musiqasini ijro etish uchun tuzilgan orkestr turi

bo'lib, unda an'anaviy orkestr asboblari bilan bir qatorda, zamonaviy musiqiy apparatlar, elektr asboblari va ba'zi holatlarda qo'shiqchilar ham ishtirok etadi. Estrada orkestri musiqa turli janrlarida, xususan, pop, rok, jazz, va boshqa estrada musiqalarida ishlatiladi. Bu orkestr turlari, asosan, musiqiy ijro qilishda energetik, jonli va ko'p qirrali bo'lishi bilan ajralib turadi.

Estrada orkestrining tarixi. Estrada orkestri XX asrning boshlarida shakllanib, bugungi kunda o'zining ko'plab shakllari va yo'nalishlariga ega. Estrada orkestri o'zining asosiy rivojlanish jarayonini XX asrning 1920-1930 yillarida boshlagan. O'sha davrda kinosanoat va radioeshittirishlar orqali estrada musiqasi ommalashdi, va orkestrlar uchun yangi imkoniyatlar ochildi.

Xususan, 1920-yillarda Amerika Qo'shma Shtatlarida jazzning paydo bo'lishi va ommalashuvi bilan birga estrada orkestri ham yanada rivojlandi. Jazz orkestrlari estrada musiqasining asosiy turlaridan biri sifatida keng tarqaldi. Keyinchalik, 1940-50-yillarda rok-n-roll va pop-musiqa janrlari estrada orkestrining yangi shakllarini yaratishga olib keldi. Estrada orkestrining rivojlanishida radio, televizor, va kino sanoatining o'rni juda katta bo'ldi.

Estrada orkestrining turlari.

1. Pop orkestri. Pop orkestri, asosan, pop-musiqa ijrosiga mo'ljallangan orkestrdir. Uda gitara, pianino, sintezator, barabanlar, va boshqa zamonaviy asboblari ishlatiladi. Pop orkestrlarining yirik shoulari va kontsertlari ko'pincha tomoshabinlar bilan bevosita muloqotga asoslangan bo'ladi.

2. Rok orkestri. Rok orkestri — bu rok musiqa janriga bag'ishlangan orkestr bo'lib, unda elektr gitara, bas-gitara, barabanlar, va vokal ijrochilari asosiy o'rinni egallaydi. Rok orkestrlari ko'pincha jonli konsertlarda va festival tadbirlarida o'z faoliyatini namoyish etadi.

3. Jazz orkestri. Jazz orkestri jazz musiqa janrida ijro etadigan, odatda sodda va improvosatsion tarkibga ega bo'lgan orkestrdir. Jazz orkestrida saksofon, trumpet, trombon, pianino, baraban va kontrabass kabi asboblari asosiy o'rinni egallaydi. Jazz orkestrlari, ko'pincha, bepul ijro qilishga (improvisatsiya) qaratilgan.

4. Disco orkestri. Disco orkestri, 1970-yillarda ommalashgan disco musiqasining o'ziga xos orkestridir. Uda diskotekalarda va klublarda ishlatiladigan maxsus ritmik va energetik musiqalar ijro etiladi. Elektron asboblari va simfonik orkestr asboblari aralashmasi ko'pincha diskotekalarda mashhur bo'lgan.

5. Estrada-sinfoniya orkestri. Estrada-sinfoniya orkestri simfonik orkestrning barcha an'anaviy asboblariidan foydalangan holda, estrada musiqasini ijro etadi. Bunday orkestrlar ko'pincha pop, rok yoki boshqa janrlarni simfonik formatda qayta ishlaydi.

6. Vokal-estrada orkestri. Vokal-estrada orkestri, musiqiy konsertlarda, ko'pincha qo'shiqchilarni ham o'z ichiga olgan orkestr turidir. Bu orkestrda vokal ijrochilari, xorus va orkestrning barcha an'anaviy asboblari ishtirok etadi. U pop-musika yoki estrada musiqasining yirik ko'rgazmalarida ko'pincha ishlatiladi.

Estrada orkestrining jamiyatdagi o'rnini. Estrada orkestrlari musiqaning ommaviylashishi va globalizatsiyalashuvi bilan birga, ijtimoiy hayotning ajralmas qismiga aylangan. Estrada orkestri nafaqat musiqiy, balki madaniy va iqtisodiy jihatdan ham katta ta'sir ko'rsatadi. Bugungi kunda estrada orkestrlari ko'plab madaniy tadbirlarda, konsertlarda, festivallarda va boshqa ommaviy tadbirlarda namoyon bo'ladi.

O'zbekistonda (boshqa Sharq mamlakatlarida bo'lgani kabi) estradaning rivojlanishi quyidagi ko'rinishlarda bo'lgan: bir tomondan unda an'anaviy san'at namunalari sahna talablariga moslashtirib o'zgartirilgan (mas., Tamaraxonim va M.Qoriyoqubov ijrosidagi xalq laparlarining sahna talqinlari, Yusujon qiziqning askiya mifanalariga asoslangan konferans'elik chiqishlari va b.) yoki milliy janrlar negizida yangi sahna turlari yaratilgan 5 (M.Turg'unboeva Usta Olim bilan birgalikda ijod qilgan "Paxta", "Pilla" kabi ommaviy sahna raqslari). Ikkinchi tomondan O'zbekiston Estradasi chet el san'ati shakli va uslublari (mas., jaz, estrada orkestri, myuzik-xoll)ni o'zlashtirishi bilan boyidi. 1956-yildan O'zbek davlat estrada birlashmasi (1996-yilgacha) faoliyat ko'rsatgan¹.

¹ A.Nazaryan, G.Israilov. ORKESTR SINFI (Estrada cho'lgu'i ijrochiligi). (0 'quv qo'llanma). -T.: «Barkamol fayz media», 2017,5- bet

Estrada orkestri bilan ishlash uslubiyoti fani - Damli cholg'ularda o'qitish uslubiyoti, Musiqiy-nazariy fanlarni o'qitish uslubiyoti va boshqa uslubiy fanlar bilan uslubiy jihatdan uzviy bog'liq va ulardan olingan bilimlarni ma'lum darajada to'ldirishga xizmat qiladi. O'quv rejada ko'rsatilgan semestrlarda o'qitiladi. Da'urni amalga oshirish o'quv rejasidagi umumkasbiy va ixtisoslik fanlaridan etarli bilim va ko'nikmalarga ega bo'lishni talab etadi.²

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. A.Nazaryan, G.Israilov. ORKESTR SINFI (Estrada cho'lq'u ijrochiligi). (O'quv qo'llanma). -T.: «Barkamol fayz media», 2017,168 bet
2. Frolova, I. (2008). "Estrada musiqasi va uning rivojlanish tarixi". Moskva: Musiqa nashriyoti.
3. Zaitsev, A. (2010). "Estrada orkestrining estetikasi va rivojlanish yo'nalishlari". Sankt-Peterburg: Akademiya nashriyoti.
4. Kuznetsova, M. (2009). "Musiqa va estrada orkestri". Tashkent: Ijtimoiy Fikr nashriyoti.
5. Smith, J. (2013). "Jazz and Pop Orchestras: A Comparative Study". New York: Jazz Music Press.
6. Юлдошев, У. Ю. (2024). ОЛИЙ ПЕДАГОГИК МУСИҚА ТАЪЛИМИ ТИЗИМИДА МАҚОМ САНЪАТИ МАСАЛАСИ. Ta'limda raqamli texnologiyalarni tadbiq etishning zamonaviy tendensiyalari va rivojlanish omillari, 30(2), 133-139.
7. Sheraliyevna, S. D., & Yuldoshevich, Y. U. (2024). LEVEL OF VOCAL SINGING PERFORMANCE OF SPECIALIZED SCHOOL STUDENTS WITH DISABILITIES. ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ, 42(3), 141-146.
8. Yuldoshevich, Y. U. (2024). TA'LIM SIFATINI TA'MINLASHDA OCHIQ

² A.Nazaryan, G.Israilov. ORKESTR SINFI (Estrada cho'lq'u ijrochiligi). (O'quv qo'llanma). -T.: «Barkamol fayz media», 2017,4-bet

DARSLARNING O'RNI. Ta'limning zamonaviy transformatsiyasi, 5(1), 223-226.

9. Юлдошев, У. Ю. (2019). Мусика уқитувчиси мутахассислигининг замонавий модели ва профессиограммаси. Современное образование (Узбекистан), (9 (82)), 47-53.

10.Юлдошев, У. Ю. (2020). РОЛЬ АРТИКУЛЯЦИИ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЕ МАКОМА. In АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ СОВРЕМЕННОЙ НАУКИ И ОБРАЗОВАНИЯ (pp. 87-89).

11.Юлдошев, У. Ю. (2017). Эксклюзивные свойства педагогической технологии в преподавании музыки. Молодой ученый, (22), 207-209.

12.Yuldoshev, U. (2018). Problems of Choosing Methods and Technologies in Musical Pedagogics. Eastern European Scientific Journal, (2).

13.Yuldoshev, U. (2023). Effectiveness of Spiritual and Ethical Education of Students Through Cultural and Artistic Events. American Journal Of Social Sciences And Humanity Research, 3(12), 342-345.

14.Yuldoshev, U. Y. (2021). Pedagogical-Psychological Approaches To The Professional Preparation Of The Future Music Teacher. Current Research Journal Of Pedagogics, 2(10), 56-61.

15.Yuldoshevich, Y. U. (2024, May). MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYALANUVCHILARINING MILLIY MUSIQIY TAFAKKURINI SHAKLLANTIRISHDA MAQOM ASARLARINING TUTGAN O 'RNI. In Proceedings of International Conference on Modern Science and Scientific Studies (Vol. 3, No. 6, pp. 1-4).

16.Yuldoshevich, Y. U. (2024). REQUIREMENTS FOR PRIMARY CLASS STUDENTS IN INCREASING THE EFFICIENCY OF MUSIC EDUCATION ORGANIZATION. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 22(2), 62-65.

17.Yuldoshevich, Y. (2024). O'ZBEK MUSIQIY FOLKLORISTIKASINING ILMIY-NAZARIY AHAMIYATI. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 22(2), 66-70.

18.Yuldoshevich, Y. U. (2024). XORAZM MUSIQIY USLUBI IJRO YO'LLARIDA

SHEVA MASALASI. Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari, 8(1), 51-59.

19.Yuldoshevich, Y. U. (2024). O 'ZBEK MUMTOZ ADABIYOTIDA DOSTONLARNING O 'RNI. Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari, 8(1), 65-69.

20.Yuldoshevich, Y. U. (2024). MUSIQA TA'LIMIDA MAQOM ASARLARINI O 'ZLASHTIRISHGA ZAMONAVIY METOD VA TEXNOLOGIYALARNI TATBIQ QILISH USULLARI. Ta'lim innovatsiyasi va integratsiyasi, 23(1), 61-66.

21.Yuldoshevich, Y. U., Shaxzoda, A., & Dildora, T. L. (2024). XALQ MUSIQA IJODIYOTIDA TURLI JANRDAGI QO'SHIQLAR OHANGDOSHLIKLARINING UMUMIY VA FARQLI XUSUSIYATLARI. Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari, 8(1), 267-271.

22.Yuldoshevich, Y. U., & Hayitkhulovich, T. O. A. (2024). POSSIBILITIES FOR THE DEVELOPMENT OF THINKING OF UNDERGRADUATES IN THE PROCESS OF TEACHING PIANO. Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari, 8(1), 272-275.